

VALERIU FLORIN DOBRINESCU, România și Ungaria de la Trianon la Paris, 1920-1947. Bătălia diplomatică pentru Transilvania, Editura Viitorul românesc, 1996, 304 p.

Literatura istorică românească s-a îmbogățit prin apariția volumului semnat de cunoscutul istoric Valeriu Florin Dobrinescu. Lucrarea prezintă acțiunile României și Ungariei, vreme de aproape trei decenii, desfășurate pentru păstrarea și respectiv anularea prevederilor păcii încheiate după primul război mondial.

În timp ce România era preocupată pentru organizarea și păstrarea păcii europene și menținerea statuquo-ului teritorial Ungaria, folosind un arsenal propagandistic caracteristic forțelor totalitare, urmărea distrugerea sistemului tratatelor de pace din 1919-1920. Volumul este alcătuit din 5 capitole, la care se adaugă capitolul introductiv și de încheiere.

În capitolul I autorul urmărește eforturile depuse de oamenii politici români pentru recunoașterea internațională a Unirii Transilvaniei cu România. Prin armistițiul de la Belgrad, se fixa o linie de demarcație, care practic împărțea, în două națiunea română din Transilvania și împiedica realizarea hotărârii plebiscitare de unire cu România hotărâtă la Alba Iulia la 1 decembrie 1918. În memoriul adresat de Iuliu Maniu, guvernului francez la 28 noiembrie 1918, se arată că linia „împarte națiunea română din Transilvania și Ungaria în două părți”, ceea ce va agrava „acțiunea de renaștere națională și în organizarea ei atât de necesară în aceste zile de prefaceri istorice” (p. 16). Cu toate dificultățile întâmpinate diplomația română a reușit să determine pe autorii tratatului de pace cu Ungaria să recunoască „valoarea indubitabilă a hotărârilor plebiscitare de la 1 Decembrie 1918 (p. 34).

În capitolul II, sunt urmărite relațiile româno-ungare de la încheierea Tratatului de Pace de la Trianon până la Acordul de la München. Deși Ungaria semnase tratatul, ea nu a renunțat la politica revizionistă. Un birou de spionaj condus de căpitanul Deak, avea în vedere crearea de formațiuni clandestine, toate urmărind revenirea Ungariei la vechile hotare”. România, la rândul său, încearcă să creeze un sistem de alianțe, concretizate prin constituirea Micii Antante și a Înțelegerii Balcanice. Politica guvernelor României în problema minoritară s-a concretizat prin Constituția din 1923, care a doptat principiul egalității în drepturi ca bază de tratament a grupurilor etnice. În domeniul învățământului, statul român întreținea, în anul școlar 1929-1930, 260 de școli primare maghiare și 233 de secțiuni de școli primare cu limba de predare maghiară, cheltuind 103.282 lei anual (p. 128), și aceasta în vreme de înainte de 1918, statul maghiar nu întreținea nici o școală cu limba de predare română.

Înlocuirea lui Nicolae Titulescu de la conducerea diplomației Bucureștilor a reprezentat o dovadă de realism politic într-un moment de cotitură a politicii mondiale (p. 115). Subliniind acest realism, Grigore Gafencu declara în senatul României, în februarie 1937, că „pacea se sprijină astăzi, pe un echilibru de forțe. Față de acest echilibru de forțe suntem nevoiți să facem mai puțină politică europeană. Politica noastră externă trebuia să se îndrepte, în primul rând, asupra intereselor noastre mai apropiate” (p. 115).

Capitolul III „România și Ungaria între München și dictatul de la Viena”, urmărește eforturile României pentru a-și apăra independența, suveranitatea și integritatea teritorială. După Acordul de la München, recrudescența manifestărilor revizioniste ale guvernelor de la Budapesta și Sofia a făcut aproape imposibilă continuarea de către București a liniei politice anterioare față de Ungaria și Bulgaria” (p. 136). Începând cu 14 martie 1939, Ungaria a concentrat, la frontiera cu România, circa 13 brigăzi mixte, două brigăzi rapide și 2 brigăzi moto. În aceeași zi la orele 20 s-a constituit grupul operativ Maramureș” pentru a face față evenimentelor ce s-ar fi produs la frontiera de nord a Transilvaniei, comandant fiind numit generalul Iosif Iacobini (p. 141).

Capitolul IV „Transilvania în anii celui de-al doilea război mondial”, tratează situația tragică prin care a trecut această provincie. Într-un studiu întocmit de secția a III-a Operații a Marelui Stat Major consemna imposibilitatea apărării frontierelor. Din punct de vedere politic „ne considerăm înșelați și de către germani și de către ruși și de către bulgari, atât în tratativele existente cât și în promisiunile vagi care ne-au fost făcute” (p. 174-175). Referitor la apărarea Transilvaniei cu totalitatea forțelor, aceasta ar fi urmată de o „simplă acoperire pe restul

frontierelor și deci pierderea eventuală a Moldovei, Dobrogei, Munteniei și Banatului" (p. 175).

Comentând Arbitrajul de la Viena, prin care României îi era răpit nordul Transilvaniei, scriitorul american, Milton G. Lehler, scria: "Această separațiune este un non sens istoric, geografic, economic, etnic, etc., o absurditate, o amenințare pentru pacea Europei" (p. 179). Mareșalul Ion Antonescu a avut ca țel, încă de la începutul guvernării, refacerea integrității teritoriale a statului" (p. 187). În întâlnirea cu Hitler, Antonescu a arătat că după dictatul de la Viena politica sa s-a bazat pe două jaloane „garanția cu privire la frontiere și protecția minorității de 1.352.000 de români rămași în Ungaria. Totuși ungerii au încălcat imediat obligația pe care și-au asumat-o față de Germania și Europa. 4500 de refugiați au părăsit partea ungară a Transilvaniei. Ei au fost maltratați și jefuiți de avuturile lor. femeii și copiii au fost asasiinați de unguri și mulți dintre ei s-au refugiat în România, cu ochii scoși, limbile tăiate și unghiile smulse" (p. 188).

În realitate dimensiunea tragediei Ardealului de nord era mult mai mare. „Numai în perioada 1 septembrie – 30 octombrie 1940, 919 români au fost asasiinați, 1126 torturați, 4126 de reprezentanți ai vieții politice și sociale au fost maltratați, iar 15893 arestări s-au produs prin autoritățile de ocupație. 70000 de persoane au fost internate în lagăre de muncă, iar mii de români au fost expulzați" (p. 188).

La 11 februarie 1942, mareșalul adresa un memorandum lui Hitler în care scria: „Poporul român s-a născut în Carpații Daciei a trăit în unitatea geopolitică a Daciei, pe care nici Imperiul roman unificator nu a înlăturat-o, și nici invaziile nu l-au putut îndepărta. Singur, lovit de veacuri, invazii și imperialism, el a înfruntat aici toate primejdiile și aici va muri. Transilvania nu este un pământ, un teritoriu, este leagănul românilor, este sufletul nostru (...) nici o forță din lume nu ne va scoate din Podișul Transilvaniei. Ceea ce n-au putut face slavii, turcii și rușii, nimeni nu va izbuti" (p. 190-191).

Chiar Hitler la întâlnirea, din 23 martie 194, cu mareșalul Antonescu, se dezicea de dictat, declarând că: „dată fiind situația creată de Ungaria, nu mai are nici o obligație față de acest popor și, în consecință, nu mai poate rămâne singurul susținător al Arbitrajului de la Viena" (p. 194). Problema anulării dictatului fascist de la Viena, este analizată de către autor, în capitolul V al lucrării. Se urmăresc pas cu pas eforturile făcute de România după lovitură de stat de la 23 august 1944 de a obține anularea dictatului și revenirea la patria mamă. După 25 octombrie 1944, încep dificultățile guvernului de la București de a-și instaura deplina suveranitate asupra acestui străvechi pământ românesc. Generalul C. Sănătescu nota în jurnalul său „Transilvania este cucerită aproape în întregime, însă rușii nu ne lasă să intrăm nici în Cluj, nici mai la vest. Câțiva români care au pătruns în Cluj, au fost arestați, nici trupele române n-au voie să treacă prin acest oraș" (p. 203).

După eliberarea Transilvaniei, comisia aliată de control (sovietică) a cerut guvernului Sănătescu să-și retragă toate autoritățile abia instalate. Ea hotăra la 14 noiembrie 1944, că până la instituirea în România a unui guvern considerat democratic „problema ordinii din nordul Transilvaniei să treacă sub administrația Armatei Roșii" (p. 204), Evocând faptele de război Voigt, scriitor anglo-saxon observa că „Uniunea Sovietică a violat convenția de armistițiu, păstrând nu numai Transilvania, dar și Moldova, sub administrație directă" (p. 204).

Chiar după eliberarea Ardealului de Nord, abuzurile, suferințele și umilințele populației românești continuau, „sub masca comunismului activitatea iredentistă maghiară se manifesta din plin, căutând să sfideze și să umilească tot ce era românesc" (p. 206). Printr-un raport al marelui Stat Major, guvernul Rădescu, era informat, la 1 martie 1945, despre aceste abuzuri constând din „interzicerea tricolorului românesc; arestarea liceenilor care purtau cocarda națională la butonieră; oprirea tuturor manifestărilor naționale; obligația românilor de a folosi, în raporturile cu autoritățile numai a limbii maghiare; arestarea abuzivă, umilirea și maltratarea românilor, îndeosebi a intelectualilor acuzați de „fascism"; sechestrarea, escortarea și umilirea ofițerilor, subofițerilor și soldaților români, veniți să-și vadă familiile în nordul Transilvaniei, etc." Raportul prezenta obiectivele ungerilor care urmăreau: „atingerea libertății individuale și discreditarea elementului românesc față de aliați și intensa propagandă revizionistă cu implicații pentru viitoarea Conferința de Pace" (p. 207).

Deși Convenția de armistițiu din 12-13 septembrie 1944 stipula restabilirea suveranității de stat a României asupra nordului Transilvaniei, prescripția a fost grosolan încălcată de către URSS. Americanii constatau, că în ce privește județul Maramureș, din toamna anului 1944, până

la instaurarea guvernului Groza, s-a aflat sub ocupația militară sovietică, perioadă în care „autoritățile locale au încurajat campania pentru anexarea Maramureșului la Republica Sovietică Socialistă Ucrainiană" (p. 209).

După impunerea, la 6 martie 1945, a guvernului dr. Petru Groza, și purtarea unor discuții în Consiliul de Miniștrii și Comisia aliată de control, urmate de un schimb de mesaje între Moscova și București, la 9 martie „guvernul sovietic acceptă reinstaurarea administrației românești în Transilvania" (p. 210). Până la Conferința de Pace, diplomația maghiară a încercat să păstreze o suprafață ce varia de la 11-22000 km. pătrați din Transilvania. În acest scop o delegație maghiară, efectua o vizită la Moscova, în aprilie 1946, prezentând cele două cereri. Stalin le-a spus glumind: „Dacă Uniunea Sovietică acceptă planul, regele României va abdica" (p. 210). Răspunsul sovieticilor a fost ca revendicările Ungariei în problema Transilvaniei, trebuie discutate direct cu premierul român dr. Petru Groza, pentru a ajunge la un aranjament" Drept urmare la 27 aprilie 1946, Pal Sebestyen, secretar general al Ministerului de externe ungar, a efectuat o vizită la București, unde a fost primit de viceprimministrul și șeful diplomației României, Gh. Tătărăscu, și de premierul dr. Petru Groza".

Dr. Petru Groza, după ce a ascultat propunerile ungare, a declarat că este partizanul reconcilierii între națiunile ungară și română, dar consideră cererile inacceptabile; „distrugerea unității Transilvaniei reprezintă o imposibilitate și o greșeală fatală". El a invitat pe unguri și români să se apropie unii de alții și a refuzat orice discuție referitoare la autonomia teritorială în Transilvania; (p. 216).

Tratatul de pace, prin articolul 2, stipula că „hotarele Sentinței de la Viena, din 30 august 1940, sunt declarate nule și neavenite. Frontiera dintre România și Ungaria este restabilită prin articolul de față astfel cum exista la 1 ianuarie 1938" (p. 230).

Volumul istoricului Valeriu Florin Dobrinescu, bazat pe numeroase documente externe, vine să clarifice acele părți întunecate sau incertitudini care îmi planau încă asupra realităților Transilvaniei, datorate politicii iredentiste și apoi agresive și teroriste promovată de Ungaria.

Ioachim Lazăr

IOAN N. CIOLAN, Transilvania prigonită de Unguri, Casa de editură „Petru Maior", Târgu-Mureș. Liga Cultural-Creștină „Andrei Șaguna", Sfântu Gheorghe; Târgu Mureș, 1996, 168 p + 39 p ilustrate.

Într-o perioadă în care relațiile româno-maghiare încearcă să se îndrepte spre o normalitate dorită, sperăm, de ambele părți, lucrarea **Transilvania – ultima prigoană maghiară**, vede lumina tiparului, având titlul schimbat în **Transilvania prigonită de unguri**, ediția respectând în conținut varianta princeps, apărută în „Edizioni Europa" din Roma, în anul 1980.

Cartea este structurată pe 10 capitole care conțin numeroase dovezi privind calvarul suferit de națiunea și biserica română în perioada anilor 1940-1944, plus 39 de pagini ilustrate ce redau figurile preoților martiri și imaginile bisericilor devastate și dărâmate de maghiari.

Lucrarea începe cu o rememorare a vieții celui care a fost Ioan N. Ciolan, realizată de profesorul Mihai Racovițan de la Universitatea „Lucian Blaga" din Sibiu, acțiune binevenită și apreciată de cititorii care, interesați fiind, pot afla principalele date biografice ale autorului.